

NEDERLANDS THEATER FESTIVAL

Het leek wel een eindeloze grijze winter. Dagen vloeiden in elkaar over. De straten waren uitgestorven. De wereld werd steeds kleiner en kleiner. Alleen muziek, of het gefluister van een boek, doorbrak de stilte. Het waren twee lange jaren. Wel of geen inkomen. Op en af. Grilligheid. TOZO.

Zo herinneren veel mensen zich de coronaperiode, maar ik herinner me de pandemie ook anders. *“Achterlijke neukfout dat je bent”, “achterbakse landverrader” of “gore WEF-soldaat”.*

Tijdens de pandemie werkte ik in het huis van onze parlementaire democratie. Ik bereidde de vaak verhitte coronadebatten voor in de Tweede Kamer. Uiteindelijk woonde ik meer coronadebatten bij dan Hugo de Jonge. Tien, twintig, dertig, veertig, vijftig. Soms overwoog ik een slaapzak mee te nemen naar de Tweede Kamer.

In de coronaperiode zag ik Nederland veranderen. Ik zag Nederland eerst verwarmen en daarna snel verharden. De prachtige bloemen voor het zorgpersoneel maakten plaats voor getreiter, intimidatie en polarisatie. Gericht op politici, wetenschappers, journalisten, en ja, ook op mij. Demonstranten blokkeerden de Tweede Kamer, scandeerden opruiende leuzen en deelden privéadressen online.

Ik zeg u, deze verharding greep mij aan. Mensen waarvoor wij wilden opkomen zagen ons als de ander. De vijand. Hoewel ik van nature een optimistisch mens ben, leek de kloof onoverbrugbaar. Sindsdien zijn de kloven in ons land ook niet meer gedicht.

Aan het einde van de pandemie snakke ik naar zachtheid, solidariteit en verbinding. Ik bezocht opvanglocaties, vrijwilligersorganisaties en de culturele sector. Tijdens deze bezoeken vond ik wat ik zocht – en nu sta ik deze avond voor u met knikkende knieën en uw kostbare, onverdeelde aandacht. In het theater.

Vrienden en familie vroegen mij weleens of de overstap van de Tweede Kamer naar die theatrale culturele sector niet een hele grote stap is. Tegen die mensen zeg ik: ‘Heeft u weleens naar een Tweede Kamerdebat gekeken?’.

De organisatie van dit prachtige festival heeft mij gevraagd om mijn wens voor de sector uit te spreken. Dat is een hele grote vraag en vanzelfsprekend kom ik niet aan alles toe. Mijn wens voor de sector is natuurlijk meer geld, meer Fair Pay, een toekomstbestendig cultuurbestel en minder btw. (Zo, dat was het. Ik kan huiswaarts.)

Vanavond wil ik stilstaan bij de polarisatie in ons landje en enkele kernwaarden van onze sector. In deze onzekere tijd met de gevolgen van de meerjarenadviezen, het politieke klimaat en een mogelijke btw-verhoging, mogen juist déze waarden niet verloren gaan.

Beste aanwezigen,

Dankzij het internet is het nog nooit zo laagdrempelig geweest om problemen op grote schaal te agenderen.

Iedere dag lees ik verhalen via sociale media, de krant of via politieke partijen over acute problemen die vragen om acute oplossingen. Ons landje signaleert heel veel, maar het ontbreekt zo vaak aan een handelingsperspectief. Het ontbreekt zo vaak aan een systematische oplossing. Het ontbreekt aan goede ideeën.

Een brand wordt niet geblust door alleen 112 te bellen.

Bovendien is het reusachtig uitvergrooten van incidenten een beproefd recept voor meer likes, meer lezers en meer kiezers. Dat is niet onschuldig. Uiteindelijk leidt het tot meer tegenstellingen. Tegenstellingen tussen vóór en tegenstanders. Tussen goed en fout. Tussen wakker en niet wakker. Impliciet, moet je iedere keer weer een kant kiezen.

De taak van de journalistiek houdt regelmatig op bij dat agenderen. Dat geldt helaas ook steeds vaker voor volksvertegenwoordigers in dit politieke klimaat. Hier ligt een belangrijke taak voor onze sector. Een belangrijke taak weggelegd voor u. Want u beschikt over het unieke talent van de onbegrensde verbeelding, het vermogen om een voorstelling te maken van het onbestaande. De kunst van het schetsen van een nieuwe wereld.

Begrijp mij niet verkeerd, ik roep u niet op om geen onrecht aan te kaarten of om te stoppen met het bevragen van machtsstructuren. Maar ik wens voor de culturele sector dat het ook een plek is, of blijft, waar goede ideeën voor de samenleving ontstaan. Waar inspiratie wordt opgedaan voor het oplossen van maatschappelijke opgaven.

Waar het ongelooflijke, gelooflijk wordt gemaakt.

Stelt u eens voor dat de grote Zuidas-kantoren voortaan worden bewoond door cultuurmakers.

Stelt u eens voor dat de overheid en het grote bedrijfsleven niet langer deftige fiscalisten, keurige accountants en commerciële bedrijfskundigen consulteren, maar u. Dat zij advies vragen aan schrijvers, dansers, schilders, regisseurs, acteurs, musici en theatermakers.

Hoe zou deze stad, deze provincie en ons land er dan over tien jaar uitzien?

Zou ons land dan groener zijn, innovatiever, eerlijker, creatiever en vreedzamer? Of zou de samenleving vervallen in complete chaos en anarchie?

Of een beetje van beiden?

Beste aanwezigen,

Als jonge twintiger besloot ik naar India te verhuizen en daar te studeren. Ik had ook een doel voor ogen; het regisseren van een ware Bollywood film. En ik hoor u denken, ken ik hem niet van Pauw, ken ik hem niet van Opium, ken ik hem niet van Volkskrant Magazine? Ik help u – en ook mijzelf – uit de droom, de filmcarrière werd een ware misluking.

Toch heeft het land op mij een onuitwisbare indruk gemaakt. Familie en vrienden weten, het land heeft mij gevormd. Ik voel liefde voor de Indiase cultuur, al was het geen liefde op het eerste gezicht.

Zo besloot ik op een dag enkele potten en pannen te doneren aan een dakloze familie die leefde onder een viaduct in Mumbai. Iedere dag kwam ik ze vanuit de Rickshaw tegen. Hun situatie was schrijnend, met geen pen te beschrijven. Ik wilde iets betekenen.

Nadat ik de tas had ingepakt en onderweg was naar het viaduct, kwam ik mijn Indiase huisgenoot tegen. Ik vertelde hem over mijn plan en ik nodigde hem uit om met mij mee te gaan. Maar tot mijn grote verbazing werd mijn doorgaans zo beleefde huisgenoot, verschrikkelijk boos. Hij vertelde dat door deze kasteloze familie te helpen, ik hun karmische schuld zou verstoren. Dat deze familie in dit leven moest lijden, om in een volgend leven te kunnen reïncarneren in iets beters.

Hij sommeerde mij huiswaarts te gaan. Hij sommeerde mij niet te helpen.

Ik stond perplex. Nooit eerder voelde ik zo'n grote kloof tussen de overtuigingen van mijzelf en de overtuigingen van een ander. Emoties gierden door mijn lichaam en ik voelde afschuw over

de religieuze en culturele gewoontes van het land. Ik wilde alleen maar iets goeds doen (en misschien voelde mijn ego zich ook wel een beetje gekrenkt.)

Maar uiteindelijk ben ik mijn huisgenoot beter gaan begrijpen. Indiase films, boeken en verhalen, hielpen mij om zijn perspectief in te zien. Al bleef ik het hartstochtelijk met hem oneens.

Ik denk nog regelmatig aan dit moment terug. Voor mij staat dit moment symbool voor wat kunst en cultuur doen. Want ik zeg u eerlijk; lang niet altijd begrijp ik een kunstwerk. Of begrijp ik de gelaagde boodschap van een theatervoorstelling. Kunst is dan de huisgenoot die mij dwingt door de ogen van een ander te kijken. Door de ogen van een ander geslacht, een andere klasse, een andere geloofsovertuiging, een ander wereldbeeld of een andere seksuele identiteit.

Ik heb cultuur nodig om mijn inlevingsvermogen op peil te houden en anderen in de samenleving te leren begrijpen. Het ontmoedigen van cultuur door de btw te verhogen is daardoor niet alleen een slecht idee, het is een **asociaal** idee. Het maakt de samenleving beetje bij beetje schofteriger.

Beste aanwezigen,

Aan de andere kant van de oceaan zien we hoe een samenleving diep verdeeld kan zijn. Hoe de één gruwelt van nog vier jaar Trump terwijl de ander hem ziet als de grote, oranje, verlosser.

Recent las ik een boekje van Ezra Klein over polarisatie in de Verenigde Staten. Wat mij opviel, was een onderzoek naar psychologie en stemgedrag. Wetenschappers ontdekten een belangrijk verschil in karaktereigenschappen tussen kiezers: progressieve kiezers staan meer open voor nieuwe ervaringen, soms op het naïeve af. Conservatieve kiezers spotten sneller gevaar en zijn meer op hun hoede. Deze karaktereigenschappen vormen zich in de eerste jaren van een mensenleven en veranderen moeilijk.

Beiden eigenschappen zijn onmisbaar in een goed functionerende gemeenschap, zo betoogt de schrijver. Maar beiden verstaan elkaar steeds minder, minder, minder.

In de Verenigde Staten neemt de segregatie alsmaar toe. Conservatieven verhuizen naar conservatieve plekken, progressieven naar progressieve. Dit geldt ook voor Nederland, zo signaleert het CBS. De plaats waar je woont, heeft grote invloed hoe je leeft, wat je stemt en

welke cultuur je opzoekt. Soms vraag ik mij wel eens af; is onze sector zich daar wel voldoende van bewust?

In hoeverre is onze, overwegend progressieve, sector nog in staat om conservatieve kiezers van de PVV, DENK of SGP te bereiken? Bereiken onze verhalen voldoende publiek buiten de grote steden? Zien deze kiezers herkenning in onze verhalen? Is onze sector moreel verplicht om juist deze kiezers op te zoeken? Zou ik mij sociaal veilig voelen als bezoekers mijn idealen of identiteit verafschuwen? Durven we nog door een radicaal ander paar ogen te kijken? En wanneer is het beter om gewoon iets te ervaren in plaats van iets te vinden?

De vraag stellen is hem **in dit geval niet** beantwoorden.

Wat ik wél weet is dat de gezondheid van een democratie óók valt af te lezen aan de gezondheid van de kunst- en cultuursector. Afgelopen jaren heeft de overheid geïnvesteerd in onze sector. Maar deze regering kiest voor lastenverzwaringen, zodat kunst- en cultuur onbereikbaar wordt voor mensen die wij juist graag willen bereiken.

Regeringspartijen VVD, PVV, BBB en NSC verschuilen zich achter de overheidsfinanciën om de btw op cultuur, kunst, boeken en media te verhogen. Ik erger mij hier mateloos aan. De regeringspartijen wekken de indruk alsof het verhogen van de btw een natuurverschijnsel is, geen politieke keuze. Maar ondertussen delen diezelfde politieke partijen belastingvoordelen uit voor het grote bedrijfsleven, expats en pandjesbezitters. *When it quacks like a politieke keuze, it looks like a politieke keuze, then it's probably een politieke keuze.*

Beste aanwezigen,

Onlangs sprak ik een actrice uit een theatergezelschap. De meerjarensubsidie van haar gezelschap viel onder de ZAAG-lijn. Zij vertelde mij: *“Thomas, de Staat van het Theater is niet al te best op dit moment”*.

Daarom sluit ik af met misschien wel mijn grootste wens voor de cultuur in deze moeizame tijd. Een wens die mijn man (en mijn ouderlijk nest), er altijd bij mij hebben ingepeperd wanneer de wind hard waait. Ik roep u op; verschuil u niet achter de dijken. Kom in actie. Stel een daad.

- Stel een daad om werk te maken van Fair Pay. Dat is geen gemakkelijke opgave, maar het vraagt vooral ook om een cultuurverandering. Laat de belangen van makers, van de

bestaanszekerheid, net zo zwaar meewegen als de passie voor het maken zelf.

- Stel een daad zodat iedereen veilig kan werken. Dat is ook niet altijd een gemakkelijke opgave, maar een veilige werkomgeving moet altijd een ondergrens zijn. Het alternatief is het niet waard.
- Stel een daad en word lid van een beroepsorganisatie of vakbond. Dat is wél een gemakkelijke opgave, dus sluit je nu aan. Het betaalt zich terug in een sterkere sector en een meer rechtvaardig cultuurstelsel.
- Stel een daad en verzet u tegen de verhoging op het btw-tarief. Want ja, zo'n slecht idee verdwijnt alleen als we ons blijven verzetten.
- Stel een daad, maar vergeet ook alles wat ik tegen u heb gezegd. Als ik iets heb geleerd is het dat onze sector zich bijzonder weinig ... laat voorschrijven.

Dank u wel.